

Vakıflar Dergisi

Yıl: Haziran 2020 • Sayı: 53

VAKIFLAR DERGİSİ

Yıl: Haziran 2020 - Sayı:53 - Hakemli Dergidir. Haziran ve Aralık olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

TÜBİTAK ULAKBİM
Sosyal Bilimler Veri Tabanı (SBVT) tarafından taranmaktadır.

Sertifika No: 16651

ISSN: 1011-7474

e-ISSN: 2564-6796

Sahibi

Vakıflar Genel Müdürlüğü Adına
Burhan ERSOY

Yayın Koordinatörü

Rifat TÜRKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mevlüt ÇAM

Yayın Yönetmeni

Mehmet KURTOĞLU

Editörler

Hüseyin ÇINAR, Fatih MÜDERRİSOĞLU

İngilizce Editörü

Miyase KOYUNCU KAYA

Tashih

Hasan DEMİRTAŞ

Dergi Sekreteryası

Hasan DEMİRTAŞ

Yayın Kurulu

Prof.Dr. Mehmet BULUT İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin ÇINAR Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof.Dr. Yılmaz KURT Ankara Üniversitesi (Emekli)
Prof.Dr. Mehmet ÖZ Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. Ali YILMAZ Uşak Üniversitesi
Doç.Dr. Miyase KOYUNCU KAYA Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Fatih MÜDERRİSOĞLU Hacettepe Üniversitesi
Dr. Murat YILMAZ Ahmet Yesevi Üniversitesi

Yayın Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mahmut AK İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Enver ÇAKAR Fırat Üniversitesi
Prof.Dr. Abide DOĞAN Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Géza DAVID Macar Bilimler Akademisi
Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ Harran Üniversitesi
Prof. Dr. Özer ERGENÇ Bilkent Üniversitesi
Prof.Dr. Suraiya FAROQHI İbn Haldun Üniversitesi
Prof.Dr. Zekeriya KURŞUN Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut KAYA İstanbul Üniversitesi (Emekli)
Prof.Dr. Yunus KOÇ Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. İlber ORTAYLI MEF Üniversitesi
Prof. Dr. Hüsrev SUBAŞI Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Prof.Dr. Eugenia KERMELİ ÜNAL Hacettepe Üniversitesi
Prof.Dr. Aysel TÜKEL YAVUZ Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Emekli)
Prof.Dr. Bahaeddin YEDİYILDIZ Hacettepe Üniversitesi (Emekli)
Prof. Dr. Musa YILDIZ Ahmet Yesevi Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Vefa ÇOBANOĞLU İstanbul Üniversitesi
Dr. Rhoads MURPHEY Birmingham Üniversitesi (Emekli)
Evanjeila BALTA Ulusal Yunan Araştırma Vakfı / Yunanistan
Mehmet Çetin Araştırmacı

Yayın ve Danışma Kurullarındaki isimler unvan ve soyadına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Dergimize gönderilen yazılar, önce yayın kurulunca incelenir ve uygun bulunanlar, değerlendirilmek üzere alanında çalışması ile tanınmış iki hakeme gönderilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar beş yıl süreyle saklanır. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan yazı, belge ve fotoğrafların her türlü hukuki sorumluluğu yazarına aittir.

Yazışma Adresi:

T.C.
Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı
Vakıflar Dergisi Atatürk Bulvarı. No: 10 06050 Ulus / ANKARA / TÜRKİYE
Tel: (0312) 5096000 - Faks: (0312) 324 47 22
e-posta: vakiflardergisi@vqm.gov.tr - web: www.vqm.gov.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Yahya Paşa'nın Üsküp'teki Vakıfları	9
Waqfs of Yahya Pasha in Skopje	
Mehmet İnbası	
Mülkiyet Bakımından Silistre Sancağı'nda Değirmenler (XVI. ve XVII. Yüzyıllar)	29
The Mills in Silistre Sanjak in terms of Ownership (XVI. and XVII. Centuries)	
Ahmet Köç	
1576 Numaralı Defter Örneğinde Ruûs Defterlerinin Vakıf Atamaları Açısından Önemi	47
The Importance of Ruûs Books for Waqf Assignment; The Case of Book Number 1576	
Ülkü Yancı	
1766 Tarihli Bir Hamam Defterine Göre İstanbul Vakıf Hamamları	67
Istanbul Waqf Hammams According to a Hammam Survey Dated 1766	
Ahmet Yaşar	
Hurufat Defterlerine Göre Vakıf Kurumlarında Yaşanan Sıkıntılar: Adıyaman Vakıfları Örneği	101
Troubles in Waqf Institutions According to the Hurufat Registers: The Case of Adıyaman Wagfs	
Muhammet Nuri Tunç	
Hurufat Defterlerine Göre 17. ve 18. Yüzyıllarda Gercanis'de (Refahiye) Bulunan Vakıf Eserler	115
The Waqf Monuments in Gercanis (Refahiye) in the 17th and 18th Centuries According to the Hurufat Registers	
Funda Naldan	
Tanzimat Sonrasında Siverek'teki Vakıflar Ve Mahkemelere Yansıyan Problemleri	133
Waqfs in Siverek After The Tanzimat and Their Problems Reflected in The Courts	
Ekrem Akman	
19. Yüzyılda Karamanoğlu Mehmet Bey Camii ve Vakfı	147
The Karamanoğlu Mehmet Bey Mosque and Waqf in 19th Century	
Sefa Alp - Selahattin Satılmış	
Amasya Bayezit İl Halk Kütüphanesi'ndeki Mecmû'a-i Ed'îye Ve Tasvirleri	163
Majmu'a Al-Ad'îya and Its Illustrations in Amasya Bayezit Province Public Library	
Hayrunnisa Turan - Zeynep Er	
Gaziantep Geleneksel Hamamlarının Belgelenmesi Ve Koruma Önerileri	181
Documentation of Gaziantep Traditional Baths and Protection Recommendations	
Emine Ekinci Dağtekin	
İstanbul'da Kentsel Hafızanın Devamlılığı: Pantokrator Manastırı İle Süleymaniye Külliyesi'nin Karşılaştırılması ..	199
Continuity of Urban Memory in Istanbul: Comparison of Pantocrator Monastery and Suleymaniye Complex	
İlknur Türkoğlu	
Hak Temelli Yaklaşım Bağlamında Vakıfların Sosyal Yardımları: Ankara ve İstanbul Örnekleri	221
Social Assistances of Wagfs in the Context of Right-Based Approach: The Cases of Ankara and İstanbul	
Hicran Atatanır	
Tarihçe-i Ayasofya	247
History of the Hagia Sophia	
Mevlüt Çam - Beyhan Hacıömeroğlu	
Kitabiyât	265
Book Review	
Hasan Demirtaş, Hacı Bektaş Velî Dergâhı Ziyaretçi Defteri (1921- 1925)	266
Yılmaz Kurt	

Kitabiyât

Bu bölümde, Hasan Demirtaş'ın yazarı olduğu ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2020 yılı içerisinde basımı yapılan *Hacı Bektaş Velî Dergâhı Ziyâretçi Defteri 1921-1925* adlı kitap Yılmaz Kurt'un kaleminden okuyucuya tanıtılmaktadır.

Book Review

In this section, a book named *Hacı Bektaş Velî Dergâhı Ziyâretçi Defteri 1921-1925* written by Hasan Demirtaş and published by the General Directorate of Foundations in 2020 is introduced to the reader from Yılmaz Kurt's pen..

Hasan Demirtaş, *Hacı Bektaş Velî Dergâhı Ziyaretçi Defteri (1921- 1925)*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2020,17,5x27,5 cm, XCI+ 219 sayfa, ISBN: 978- 975-17- 4431-9.*

Yılmaz Kurt**

Hacı Bektaş Veli, Anadolu'nun ilk kanaat önderlerinden olup 1271 yılında öldüğü kabul edilmektedir. Bugün kendi adıyla anılan Hacı Bektaş ilçesindeki türbesinde yatmakta olan Hünkâr Hacı Bektaş, adına düzenlenen *Vilâyetnâme (Menâkıbnâme)* ve Yeniçerilik üzerinden günümüze ulaşan öğretisi ile Türk tarihinin önemli simalarından birisidir.

Hacı Bektaş kasabasındaki tekkesi Cumhuriyet döneminde müzeye dönüştürülmüş ve günümüze kadar korunarak gelmiştir. 1921- 1925 yılları arasında Hacı Bektaş Velî Dergâhı'nı ziyaret eden kişiler tarafından kaleme alınan *Ziyaretçi Defteri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde 2216 numara ile kayıtlıdır. 36x24 cm ebadında ve 276 sayfadan oluşan bu değerli eser Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından bilim dünyasına kazandırıldı.

Eseri yayına hazırlayan Hasan Demirtaş, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi memurlarından olup aynı zamanda Yayın Kurulu sekreteri olarak görev yapıyor. Yılların birikimi olan arşiv deneyimi yanında bir tarihçi olarak da böyle bir iş için gerekli donanıma sahip birisi.

Hacı Bektaş Velî Dergâhı Ziyaretçi Defteri (1921- 1925) isimli eser Vakıflar Genel Müdürlüğü görevine kısa süre önce atanmış olan Burhan Ersoy'un önsözünü yayınladı. Yayında Genel Müdür Yardımcısı Rifat Türker, Arşiv Daire Başkanı Mevlüt Çam ve Yayın İşleri Müdürü Mehmet Kurtoğlu katkı sağladılar. Kapak tasarımında ise Mustafa Sunar tarafından Şefik Bey'e ait 1293 (1876) tarihli güzel bir hüsn-i hat çalışması kullanıldı. Nohudî kağıda bir prestij kitabı olarak basılan eserin baskısını Merkez Repro Basım Yayın Ltd.Şti. gerçekleştirdi.

Eserin GİRİŞ kısmında Hacı Bektaş Velî ve Bektaşilik hakkında geniş bir ansiklopedik bilgiye yer verilmiş. Hacı Bektaş Velî'nin Pîr-i Horasan Hoca Ahmet Yesevî'nin ilkelerini Anadolu'ya taşıyan iki kanaat önderinden birisi olmasının önemi ve etkileri giriş kısmında özet olarak aktarılmış. *Vilâyetnâme-i Hacı Bektaş Velî* veya *Menâkıb-ı Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî* adıyla anılan eserin Türk kültür tarihindeki yeri üzerinde durularak dönemin değerlendirilmesi yapılmıştır.

I. BÖLÜM'de ise *Hacı Bektaş Velî Ziyaretçi Defteri*'nin fizikî tanımı, metnin hazırlanmasında izlenen yol ve içerik değerlendirmesi yapılmış. Ziyaretçilerin kimler olduğu ve hangi sebeple dergâha geldiği ve dergâhta kaç gün kaldığı yazar tarafından üzerinde durulan konular olmuştur.

Kaynaklar bölümünde Arşiv kaynağı olarak yayına hazırlanan 2216 numaralı defter dışında 1097, 546 ve 1126 numaralı defterlerin kullanıldığı görülmektedir. Araştırma ve inceleme eserler konusunda da bütün literatürün tarandığı ve gerekli olan araştırma eserlerine ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

Bu bölümün sonunda kitapta yer alan bütün bilgiler, EK 1. Ziyaretçiler Listesi başlığı altında tabloya dökülmüş, ziyaretçilerin adı, unvanı, ziyaretçinin nereden gelmiş olduğu ve geliş tarihi bu tabloda gösterilmiştir. Yayına hazırlayan, bu tabloda yer alan bilgileri konuşturarak *Ziyaret Defteri* verileri hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşabilmiş ve gerekli çıkarımlarda bulunabilmiştir.

Eserin II. BÖLÜM'ü Arap harfli metnin transkripsiyonuna ayrılmış ve oldukça başarılı sayılabilecek bir transkripsiyon gerçekleştirilmiştir. Her sayfanın tıpkıbasımı ile transkripsiyonun karşılıklı olarak verilmiş olması okuyucu için takibi kolaylaştıran iyi bir yayının metodu olarak yaygın olarak kullanılmaya başlamış-

* DOI: <https://doi.org/10.16971/vakiflar.759721>

** Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi; yilmazkurt2002@yahoo.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9595-7398>

tır. Eserin Arap harfli orijinal metninin ayrı, transkripsiyonunun ayrı olarak verilmesi hacimli eserler için zorluk yaratsa da bu tür prestij yayınlar için gereklidir.

1921 yılı Aralık ayında ziyaretçi defterine 21 kişi imza koyarken 1922 yılında ziyaretçi sayısı 10 kattan fazla artarak 284'e yükselmiş ve 5 yıl içerisinde 697 kişi ziyaretçi defterine kayıt düşmüştür. Dergâhı ziyarete gelenler doğal olarak en yakın iller olan Nevşehir ve Kırşehir'den. Nevşehir'den gelen ziyaretçi sayısı 175, Kırşehir'den gelen ziyaretçi sayısı ise 165 kişi olarak tespit edilmiştir. Yurtdışından ise 21 kişi ziyaretçi defterinde görüş paylaşmış.

Yazar söz konusu 697 ziyaretçiyi sosyal statüleri bakımından da değerlendirmeye almış. Buna göre ziyarete gelenlerden 190'ı memur, 117'si asker, 45'i bürokrat, 36'sı ise mutasavvıftır. Dergâh'ta çeşitli sebeplerle 24 milletvekili misafir olmuş ve ziyaret defterinde görüş paylaşmıştır. Görevi hakkında bilgi bulunmayan ziyaretçilerin sayısı ise 237 kişidir.

Ziyaretçi Defteri'nde 117 askerin görüş paylaşmış olması Yeniçerilikten bu yana Bektaşiliğin tarihî kökeni ile bağlantılı olabilir. 1922 yılında düzenli ordunun kuruluşu sırasında dergâhın ziyaretçi sayısının 284'e yükselmiş olması bu dönemdeki asker nakilleri sebebiyle açıklanmıştır.

Dergâhta kalan ve ziyaret defterinde görüşlerini paylaşanların hepsinin Bektaşî görüşünde olmadığını biliyoruz. Aksaray Kadiriye Tarikatı şeyhi; Kırşehir Ahi Evran Dergâhı Postnişini; Uşşâkiye tarikatı müridi gibi farklı tarikatlerden kişiler de gelip tekkede misafir olmuşlardır.

Gelen ziyaretçiler arasında Türk Ortodoks Patrikhanesi kurucusu Zeki Erenol (Papa Eftim adıyla), Konya metropoliti Prokopios ve Sivas metropoliti Gervasios dergâhı ziyaret eden Hıristiyan dinî yetkililerindedir. Katolik rahiplerinden Nersis Bağdikyan, Nevşehir Katolik Ermeni metropoliti Z. Ataman da dergâhta misafir edilenler arasındadır.

Yabancı ziyaretçilerden Polonyalı mühendis Paul Gruca 25 Şubat 1923'de dergâha yaptığı ziyaret ile ilk yabancı ziyaretçi olarak tespit edilmiştir. Yunan esirlerinin durumunu tespit etmek için Türkiye'de bulunan Kızılhaç Uluslararası Komitesi temsilcileri de 1 Temmuz 1923 tarihinde Hacı Bektaş Dergâhı'nda konuk edilmişlerdi. Alman asıllı bir Amerikalı olan Rudolf Meyer Riefstahl ve eşi Elizabet arkeolojik çalışmaları sırasında Dergâh'ta misafir edilen yabancılandıdır.

Yazarın değerlendirme sırasında üzerinde durduğu konulardan birisi de Dergâh'ın işleyişi ve yönetimi olmuştur. Baş yönetici (postnişin) ve "Dedebaba" olarak görülen Salih Niyazi Baba ve diğer alt birimlerin yöneticisi konumunda olan "baba"lar hakkında oldukça geniş bilgi verilmiştir. Arnavutluk'un Kolonya kazasından olan Salih Niyazi liseyi bitirdikten sonra derviş olmak üzere dergâha katılmış ve 25 yaşına geldiğinde "babalık" icazeti almış, 1914 yılında 38 yaşında iken postnişin olmuştur. Kibarlığı ve çalışkanlığı ile bütün ziyaretçilerden takdir alan Salih Niyazi Baba, Mustafa Kemal Atatürk tarafından desteklenen Tayyâre Cemiyeti'ne o zaman için önemli bir miktar olan 10.000 TL bağışta bulunarak da takdir kazanmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yer alan *Hacı Bektaş Veli Dergâhı Ziyaretçi Defteri*'nin yayınlanması Türkiye Cumhuriyeti devletinin konuya birleştirici yaklaşımını göstermesi bakımından önemli bir hizmet olmuştur. Eseri titiz bir çalışma ile bilim dünyasına kazandıran Hasan Demirtaş'ı ve eserin basımı için çaba harcayan kurum yetkililerini tebrik ediyorum.